

“Azadlıq nəğməsi”nin sorağında...

Qarşımda yazıçı-publisist **Sabir Şahtaxtının** **“Azadlıq nəğməsi”** romanıdır. Açığını deyim, birnəfəsə oxuduğum bu romanı bilmirəm, məhəbbət dastanı adlandıırım, yaxud milli-azadlıq hərəkatımızın salnaməsimi?!

Əsərin qəhrəmanları Şahvə ilə Şölənin ülvə məhəbbətindən bəhs edən bu əsərdə müəllif sovetlər dönəmində yaşayan zəngin bir ailənin acı taleyini canlandırmaqda xalqımızın dəyərlərini, dövlətçiliyimizə olan sədaqəti, özünüdərk proseslərinin əhəmiyyətini təsvir etməyə nail olub. Vaxtilə nazir müavini işləyən Şölənin atasının milli azadlıq hərəkatına başlayan xalqa dəstək verməsi, qardaşının Qarabağ müharibəsində həlak olması, Şahvənin cəbhədən yarımcan dönməsi Şöləyə sarsıdıcı zərbələr vurur. Hələ bu azmış kimi, oğul itkisinə dözməyən valideynlərini də itirən Şölə bütün ümidini Şahvəyə bağlayır.

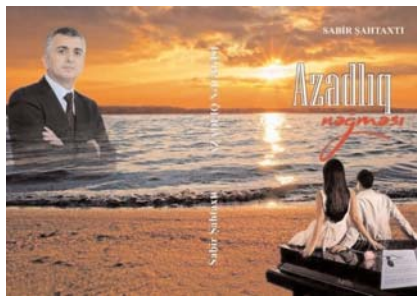
Müəllif əsər boyu oxucunu macərə xarakterli hadisələrlə üzləşdirməklə, vətən fədaisi olan bu iki gəncin saf məhəbbəti kontekstində milli azadlıq hərəkatında baş verən bir çox qaranlıq məqamlara aydınlıq gətirməklə ən müasir tariximizdə baş verənləri obrazlı şəkildə təsvir edir. Əsərdə baş verən ayrı-ayrı hadisələr dövlətçilik uğrunda aparılan milli varlığımızın əsası kimi oxucuya çatdırılır.

Ümumiyyətlə, xüsusi olaraq vurğulamaq istəyirəm ki, Sabir Şahtaxtı yaradıcılığında hadisələrə dərinlən yanaşmaq, ayrı-ayrı epizod və faktları özünəməxsus ustalıqla təsvir etmək məharəti diqqəti cəlb edir. Onun əsər boyu bir çox epizodla etdiyi təsvirlər həm bilik səviyyəsinə, həm də dolğunluğuna görə cəlbedicidir.

Şəxsən mən bu vaxta qədər Naxçıvanda olsam da, Şahtaxtı kəndini görmək qismətini hələ ki yaşamamışam. Amma bu əsəri oxuduqdan sonra belə deməzdim. Müəllif əsərdə doğulub boya-başa çatdığı Şahtaxtı kəndindən Şahvənin baba yurduunu o qədər canlı təsvir edir ki, adama elə gəlir, bu kənddə olub və elə həmin imarətdə doğulub və böyüyüb. Bu səhnə məndə belə bir təəssürat yaradır ki, Şahtaxtının yosununun qoxulayıb, qaynar bulaqlarında bitən yarpızdan dadmışam, çeşmələrdən doyuncu su içmişəm, həyətlərindəki tündəri gözlərimlə görmüşəm, tərizli ustaların böyük həvəslə işlədikləri naxışlı qapıları milyon dəfə açıb-örtmüşəm. Müəllif, sözün həqiqi mənasında, bütün bunları obrazlı və yadda qalan ştrixlərlə təsvir etməyi bacarıb.

Yaxud, elə götürək, müəllifin Sinqapurdan verdiyi təsvirlərini. İndiyədək heç Sinqapur barədə düşünməmişdim və bu ölkə barədə hər hansı təəvvürüm də yox idi. Məhz müəllifin bu əsərdə Sinqapur barədə, onun iqtisadiyyatı, inkişafı, oradakı insanların yaşam tərzini və s. verdiyi səlis məlumatlar fonunda bu ölkəni az qala sevmək istəyirsən. Ən önəmlisi odur ki, Sabir Şahtaxtının bu təsvirləri milli xarakterdə əsl müasir nəsr dili ilə oxucuya çatdırılmışdır. Müəllifin oxucunu qəhrəmanlarının ardınca Sinqapura dartıb aparması təsadüfi deyildir. O, bütün bu proseslərin fonunda milli şüurun qüdrətini, elmli, əsl mütəxəssis olmağın gücünü nümayiş etdirir.

Müəllifin yaradıcılıq üslubunda bir cəhəti də qeyd etmək yerinə düşər. Onun hadisələri təsvir etməsində bir

orijinalıq mövcuddur. Necə ki, məhəbbət səhnələrini nə qədər gözəl, abır-həya çərçivəsində tərənnüm edirsə, sanki artıq bir söz və ifadə işlətməkdən də çəkinir. Yazıçı oxucusunu faciəli ölüm səhnələrində sarsıtsa da, sonradan onu bu ağır iztirablardan müdafiə edə bilir. Bütün bunlar onun oxucu ilə səmimi münasibətdə olmasının göstəricisidir.

Sabir Şahtaxtının qələmində gördüyüm və qeyd etməyi vacib saydığım bir məqam daha var. Bu da onun nəsr dili və üslubudur. Açığını deyim, son dövr ədəbiyyatında çatışmayan ən başlıca cəhət bədii dilin -nəsr dilinin publisistik dillə əvəz olunması prosesinə keçid məsələsidir. Yeni, bu iki janrın dili olduqca fərqlidir. Hesab edirəm ki, yazıçı ilk olaraq buna riayət etməlidir. Məncə, Sabir Şahtaxtının nəsr dili Azərbaycan ədəbiyyatının 1930-1950-ci illərdəki üslubuna çox yaxındır. Dolğun cümlələr, geniş və əhatəli təbiət təsvirləri, hər hansı predmetə bədii münasibət və s. Müəllifin yüksək intellekti, vətən sevgisi, torpağına və xalqına bağlılığı haqqında bəhs etdiyim əsərin hər bir sətrində ifadə olunur. Məsələn: “Payız əlləri ilə ləçəkləri tumarladı. Çətinliklə də olsa, onları burununa yaxınlaşdırıb güldü və geri qaytardı. Şölə gülləri ondan alıb suya qoymaq üçün yana çəkildə Payızın qopardığı haraydan dik atıldı. O məni görmüşdü. Şaqqlı ilə gülmə, əllərini havada oynadırdı. Sağ əlinin baş və şəhadət barmaqları arasında bir mavi zənbəq, qıpqırmızı qızılgül və yamyaşıl bir yarpaq qalmışdı”. Bu ifadədə həm yüksək bədii təsvir, həm də üçrəngli bayrağımıza tükənməz sevgi mövcuddur. Diqqət edin, yazıçıda milli düşüncə o qədər zəngindir ki, o, hətta eşqinə qovuşa bilməyib əlil arabasında iztirablar yaşayan gənc qızın əlində qalan yarpaq və ləçəklərdən də bir bayraq ucalda bilir.

Müəllif bu əsərə əvvəlcə “Əkizlərin azadlıq nəğməsi” adını vermişdi. Bu, Şahvə ilə Şölənin əkiz övladlarının şərafətinə adlandırılmışdı. Sonradan romanın adı sadəcə “Azadlıq nəğməsi” oldu. İlk baxışda sadə görünən bu adın da arxasında həqiqəti əks etdirən böyük məna, anlam dayanır. Yeni, xalqımızın başına gətirilən bu qətlə və müsibətlərdən sonra müstəqilliyə qovuşma hissi təkəcə əkizlərin deyil, bütün Azərbaycanın azadlıq nəğməsinə tərənnüm edir. Şübhəsiz ki, müəllif əsərini “Azadlıq nəğməsi” adlandırmaqda haqlıdır. Məncə, bu yerdə əsərdən kiçik bir parçaya müraciət etmək fikrimizi tədiqləyər: “...Elə o andaca gözlərim önündə geniş bir bağ canlandı. Onu Abşeron bağlarının əhatəsində salmışdım. Bağçada hər nə vardısı, özüm əkmışdim. Həmin gündən başlayaraq, xəyalən bu bağçada çalışır, milli hissələrimin qəlbimə hökm etdiyi məqamlarla təbiətə gözəllik verirdim. Darvazadan içəri girəndə sağ tərəfdə yeddi ağac əkmışdim. Əvvəlki yerdəki “A” (Əlif-?) hərfini Gəncə, Ərdəbil və Nax-

çıvan armudlarının şivlərindən vurduğum peyvənddən alınan ağac yaşadırdı. Uzandıqca uzanırdı səmaya doğru bu ağac. Özü də heç bir fəsildə məsəviyiliyini itirmirdi. Ağacın gövdəsi də, yarpaqları da aydın, gömgöy səma rəngində idi. Sanki uca göylər öz təbii rənginə boyamışdı onu. İkinci yerdəki “Z”-ni (Ze -?) əyri bir zeytun ağacı əvəzləyirdi. Bu zeytunun öz rəngləri peyvənd armudun gömgöy rənginin kölgəsində də məsəviyiliyini itirmirdi. Üçüncü yerdəki Əlif (?) çox enli bir Quba alması ağacıydı. Qızıl payız rəngində bərq vururdu, o. “D” (Dal-?) hərfinin yerində Zəncanmeşələrindən gətirdiyim bir dəmirağacı əkmışdim. O da qıpqırmızı görkəmdəydi. Nəhəng lələ və qızılgül kolları isə bir-birinə sarmaşaraq “L” (Lam-?), “I” (ya-?) və “Q” (Qaf-?) hərflərini birləşmələrinin formasını almışdı. Özü də bu kolların üstündəki gül-çiçək də öz yarpaqları kimi yaşıl rəngdəydi. Dəmirağacın budaqları arxa tərəfdən şaxələnilib əzəmətli bir şəkildə “Azadlıq” (???????) görkəmi yarıdan bu sıranı mətinliklə şimal küləyindən qoruyurdu. Boş vaxtlarımda, əsasən düşkün olanda bu ağac sırasının qarşısında dayanıb onların bir-birinə toxunaraq tumarlanmaqdan aldığı ləzzəti seyr edib yaşamağa ruhlanırdım. O anlar mənə elə gəlirdi ki, ağaclardan insanlara kimi sevilə bilməyi bacarırlar. Ona görə də bir-birlərinə can atır, gözoxşayan şivlərinin ucu ilə toxunub bir-birlərinə tumar çəkirlər.”

... Əsərin qəhrəmanları Şahvə və Şölə azadlıq aşığılardır. Onlar əsər boyu əl-ələ tutub “Azadlıq!” nəğməsinə oxuyurlar. Bu nəğmənin sözlərinə həmmüəllif olduqları kimi, onun musiqisini də birlikdə bəsdələyiblər. Müəllif isə böyük ədəbi ustalıqla qəhrəmanların mənfi təsirlərdən məharətlə qoruyub qoruyub. Bu yerdə üsyankar şair İmadəddin Nəsiminin dünyaca məşhur olan ifadəsini xatırlayıram: “Zərrə mənəm, Günəş mənəm!” Bəli, Şahvə Azərbaycanın müstəqilliyi yolunda canını fəda edən milyon zərrədən biridir. Şölə isə hər zaman qürur mənbəyimiz olan fədakar, əxlaqlı, yenilməz, vətəninə və ailəsinə açılmaz düşünlərlə bağlı olan Azərbaycan qadınının üstünə Günəş şəfəqləri çileyib zirvələri fəth edən obrazıdır.

Oxucularına belə gözəl bədii əsər bəxş etdiyi üçün qələm dostum Sabir Şahtaxtıni ürəkdən təbrik edir, ona yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram. Həm də ürək dolusu “Çox sağ ol!” - deyirəm.

Bir dəfə Sabirdən soruşdum ki, “Azadlıq nəğməsi”ni bioqrafik roman hesab etmək olarmı?”. Sualıma çox səlis cavab verdi: “- Mən Azərbaycan üçün canını verməyə hazır olan iki gəncin qəhrəmanlığını tərənnüm etməmişəm. Xalqını sevən, dövlətin nə demək olduğunu anlayan, vətənə bağlı olan hər kəs “Şahvə mənəm”, “Şölə mənəm”, - deyib öyünə bilər.

P.S. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyinə ithaf olunan “Azadlıq nəğməsi” İstanbulda Anadolu türkcəsində, İranda isə farsca çapa hazırlanır. Əsərin Azərbaycan nəşrinə ön sözü tanınmış yazıçı Əlabbas yazıb. İstanbul versiyasının ön söz müəllifi görkəmli alim, professor Aygün Əttar, tərəkməçisi, tanınmış yazıçı-publisist Mətin Yıldırımıdır.

Aydın AĞAZADƏ
“525-ci qəzet”in Türkiyə müxbiri
İstanbul